

การขับเคลื่อนภารกิจของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ปี ๒๕๖๕
เพื่อเตรียมรับความปกติถัดไป (next normal)
วันจันทร์ที่ ๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๔ เวลา ๐๙.๓๐ น.

ณ ห้องประชุมกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (ห้อง ๑๓๔) และระบบการประชุมทางไกล Zoom

การมอบแนวทางการขับเคลื่อนภารกิจของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ปี ๒๕๖๕ เพื่อเตรียมรับความปกติถัดไป (next normal) ได้กำหนดเป็นวันที่ ๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๔ ซึ่งเป็นช่วงวันที่มีนัยยะสำคัญต่อภาคการเกษตรอีกวันหนึ่ง คือ เป็นวันเริ่มต้นฤดูแล้ง และถือเป็นช่วงเวลาสำคัญในการวางแผนการดำเนินงานภาคเกษตรให้สอดคล้องกับสถานการณ์และแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ดังนั้น เพื่อให้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์สามารถขับเคลื่อนการพัฒนาภาคการเกษตรได้ตามเป้าหมาย เกิดผลสัมฤทธิ์ที่ชัดเจนเป็นรูปธรรม ซึ่งเป็นหัวใจในการพัฒนาประเทศ จึงขอสื่อสารสร้างความเข้าใจหลักการแนวทางการปฏิบัติงานของกระทรวง เพื่อเตรียมรับความปกติถัดไป “Agri challenge Next Normal ๒๐๒๒” โดยมีประเด็นสำคัญ ดังนี้

๑. การขับเคลื่อนการดำเนินงานในปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๕

จากวันที่ ๑ ธันวาคม ๒๕๖๓ ได้มีการมอบแนวทางการดำเนินงานภายใต้หลัก “เชื่อมโยงการบริหารแปลงสารให้ชัด จัดสรรให้ถูก” มุ่งขับเคลื่อนภารกิจหลัก ๓ ด้าน ประกอบด้วย ๑) ภารกิจเร่งด่วนเพื่อขับเคลื่อนยุทธศาสตร์และนโยบายให้บรรลุเป้าหมาย ๒) ขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าให้เกษตรกร ๓) วางรากฐานการทำงานของกระทรวงรองรับความปกติใหม่ (New Normal) ซึ่งทุกหน่วยงานในสังกัดกระทรวงได้ร่วมกันขับเคลื่อนงานระดับนโยบายของกระทรวง โดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้ติดตามผลการดำเนินงานในการประชุมคณะกรรมการบริหารการขับเคลื่อนงานนโยบายสำคัญและการแก้ไขปัญหาภาคเกษตร ครั้งที่ ๗/๒๕๖๔ เมื่อวันที่ ๒๘ ตุลาคม ๒๕๖๔ ซึ่งในที่ประชุมได้รายงานผลการดำเนินงานโครงการสำคัญต่าง ๆ อาทิ โครงการยกระดับแปลงใหญ่ด้วยเกษตรสมัยใหม่และเชื่อมโยงตลาด โครงการ ๑ ตำบล ๑ กลุ่มเกษตรกรทฤษฎีใหม่ มีการเสนอแนวทางการส่งเสริมพืชเศรษฐกิจอนาคตไกลใน ๑๓ พื้นที่ มีการทำแผนที่เพาะปลูกรายจังหวัด การลดการเผาวัชพืชในพื้นที่การเกษตร รวมทั้ง กรมปศุสัตว์ได้เสนอกฎกระทรวงกำหนดค่าธรรมเนียมและยกเว้นค่าธรรมเนียมตามกฎหมายว่าด้วยโรคระบาดสัตว์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๖๔ เพื่อสนับสนุนการเพิ่มศักยภาพในการแข่งขันการส่งออกด้านปศุสัตว์กับต่างประเทศได้ในตลาดโลก ซึ่งได้มีการประกาศลงเว็บไซต์ราชกิจจานุเบกษา และมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ ๒๖ ตุลาคม ๒๕๖๔

ทั้งนี้ จากการลงพื้นที่ตรวจราชการในส่วนภูมิภาค รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ทุกท่านได้ชื่นชมการทำงานของบุคลากรในพื้นที่ซึ่งสามารถทำงานตอบสนองนโยบายทั้งในเชิงพื้นที่และเชิงบูรณาการได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะเรื่องการให้ความช่วยเหลือเกษตรกรที่ได้รับผลกระทบจากการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-๑๙) ซึ่งมีผลการดำเนินงานเป็นรูปธรรมชัดเจน

๒. เป้าหมายยุทธศาสตร์ นโยบาย และแผนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์มีภารกิจในการขับเคลื่อนนโยบายระดับโลกและนโยบายระดับประเทศ ได้แก่ ยุทธศาสตร์ชาติ แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ นโยบายรัฐบาล และแผนอื่น ๆ ที่สำคัญ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

๒.๑ เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs)

โดยองค์การสหประชาชาติได้กำหนดทิศทางการพัฒนาที่ยั่งยืนของโลกในอีก ๑๕ ปีข้างหน้า (พ.ศ. ๒๕๕๙ - ๒๕๗๓) ครอบคลุม ๓ เสาหลักการพัฒนาที่ยั่งยืน คือ เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม รวมถึงความเชื่อมโยงระหว่างมิติต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุถึงการพัฒนาที่ยั่งยืน ประกอบด้วย ๑๗ เป้าหมาย โดยกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เกี่ยวข้องจำนวน ๙ เป้าหมาย โดยเป้าหมายที่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์เป็นหลักและ

เกี่ยวข้องมากที่สุด คือ เป้าหมายที่ ๒ ยุติความหิวโหย บรรลุความมั่นคงทางอาหารและยกระดับโภชนาการ และส่งเสริมเกษตรกรรมที่ยั่งยืน ซึ่งจะสอดคล้องกับแผนระดับที่ ๑ ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. ๒๕๖๑ - ๒๕๘๐) ด้านที่ ๒ การสร้างความสามารถในการแข่งขัน ประเด็นยุทธศาสตร์ การเกษตรสร้างมูลค่า มีเป้าหมายเพื่อประเทศไทยเป็นหนึ่งในผู้เล่นสำคัญด้านการผลิตและการค้าสินค้าเกษตรในเวทีโลก และการเพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตร ซึ่งเป็นการพัฒนาการเกษตรให้เกิดความมั่นคงทางอาหาร

๒.๒ แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ (แผนระดับที่ ๒)

แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติเป็นส่วนสำคัญในการถ่ายทอดเป้าหมายและประเด็นยุทธศาสตร์ของยุทธศาสตร์ชาติลงสู่แผนระดับต่าง ๆ ในลักษณะที่มีการบูรณาการและเชื่อมโยงระหว่างยุทธศาสตร์ชาติ ด้านที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้หน่วยงานสามารถนำไปใช้เป็นกรอบในการดำเนินการที่เกี่ยวข้องให้บรรลุเป้าหมายการพัฒนาประเทศตามที่กำหนดไว้ในยุทธศาสตร์ชาติภายในปี ๒๕๘๐ โดยแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ มีทั้งหมด ๒๓ ฉบับ ที่เกี่ยวข้องกับกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ จำนวน ๑๖ ฉบับ ซึ่งกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เป็นหน่วยงานรับผิดชอบหลักในแผนแม่บทการเกษตร มีเป้าหมายสำคัญเพื่อให้ผลิตภัณฑมวลรวมในประเทศในสาขาเกษตรเพิ่มขึ้น และผลิตภาพการผลิตของภาคเกษตรเพิ่มขึ้น โดยเน้นการเพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตร ประกอบด้วย ๖ แผนแม่บทย่อย ได้แก่ เกษตรอัตลักษณ์พื้นถิ่น เกษตรปลอดภัย เกษตรชีวภาพ เกษตรแปรรูป เกษตรอัจฉริยะ และระบบนิเวศการเกษตร ซึ่งผลิตภัณฑมวลรวมในประเทศในสาขาเกษตรมาจากกิจกรรมการผลิตทางการเกษตร ประกอบด้วย สาขาพืช สาขาปศุสัตว์ สาขาประมง สาขาบริการทางการเกษตร และสาขาป่าไม้ โดยในปี พ.ศ. ๒๕๖๓ ผลิตภัณฑมวลรวมในประเทศ หรือ Gross Domestic Product (GDP) ภาคเกษตร คิดเป็น ร้อยละ ๘.๖๔ ของ GDP ภาพรวมประเทศ โดยในปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๕ กำหนดเป้าหมายผลิตภัณฑมวลรวมในประเทศในสาขาเกษตรเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ ๓.๘ ประกอบกับ จากการสัมมนาวิชาการ “Disruptive Change เกษตรไทยต้องเปลี่ยนโฉม” เมื่อวันที่ ๒๘ ตุลาคม ๒๕๖๔ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้แสดงปาฐกถาพิเศษ โดยมีความมุ่งหวังให้ GDP ภาคเกษตรเป็นส่วนไม่น้อยกว่าร้อยละ ๑๐ ของ GDP ภาพรวมประเทศ

ทั้งนี้ การประมาณการ GDP ภาคเกษตรโดยวิธีการดังกล่าวเป็นปัญหาประการหนึ่งในการขับเคลื่อนการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมาย เนื่องจากหากมีการแปรรูปสินค้าเกษตรแม้เพียงเล็กน้อย เช่น ข้าวสาร (ผ่านการสีข้าว) จะนำไปคำนวณเป็น GDP ของภาคอุตสาหกรรม ซึ่งสินค้าเกษตรเมื่อผ่านการแปรรูป จะเพิ่มมูลค่าสินค้าได้มาก อาทิ การแปรรูปสินค้าเกษตรเป็นเวชภัณฑ์หรือเครื่องสำอาง ดังนั้น เป้าหมายดังกล่าว จึงเป็นความท้าทายของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ การเพิ่มผลิตภาพการผลิตเป็นกุญแจสำคัญ โดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้ให้ความสำคัญกับการทำแปลงทดลองให้ประสบความสำเร็จแล้วนำไปขยายผลตามศักยภาพของพื้นที่

๒.๓ แผนการปฏิรูปประเทศ (ฉบับปรับปรุง) (สิ้นสุดปี ๒๕๖๕)

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์เป็นหน่วยงานหลักในการขับเคลื่อนกิจกรรมปฏิรูปที่ ๑ การสร้างเกษตรมูลค่าสูง ภายใต้แผนการปฏิรูปประเทศด้านเศรษฐกิจ (ฉบับปรับปรุง) ซึ่งกำหนดประเด็นสำคัญที่ต้องขับเคลื่อน ๘ ประเด็น โดยเน้นให้มีการปรับเปลี่ยนการทำการเกษตรในรูปแบบเดิมที่คุ้นเคยไปเป็นการทำการเกษตรมูลค่าสูง แม้การปรับเปลี่ยนพื้นที่ทำการเกษตรอย่างเหมาะสมจะเป็นสิ่งที่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้ดำเนินการมาอย่างต่อเนื่อง แต่ผลการดำเนินงานที่ผ่านมาอาจยังไม่โดดเด่น จึงให้ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะในการขับเคลื่อนกิจกรรมปฏิรูปการสร้างเกษตรมูลค่าสูง ดังนี้

๑) การจัดทำฐานข้อมูลด้านการเกษตรมีสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรและสำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ดำเนินการ ส่วนในระดับจังหวัดมีศูนย์ AIC เป็นแหล่งรวบรวมเทคโนโลยีทางการเกษตร ภูมิปัญญาทางการเกษตร และนวัตกรรมด้านการเกษตรของจังหวัด เพื่อให้ความรู้แก่เกษตรกร จึงควรเร่งดำเนินการรวบรวมและจัดทำฐานข้อมูลต่าง ๆ ให้แล้วเสร็จและให้มีความเป็นเอกภาพ เนื่องจากฐานข้อมูลด้านการเกษตรเป็นปัจจัยสำคัญในการสนับสนุนการขับเคลื่อนการดำเนินงานของกระทรวง

๒) กระทรวงเกษตรและสหกรณ์มีการดำเนินงานร่วมกับกระทรวงพาณิชย์ภายใต้โครงการความร่วมมือ “เกษตรผลิต พาณิชย์ตลาด” มี ๔ เรื่องหลัก โดยเริ่มต้นดำเนินการที่สินค้าเกษตรสำคัญ ๕ ชนิด ได้แก่ ทูเรียน ปาล์ม ยางพารา ข้าว ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ซึ่งมีผลการดำเนินงานที่เป็นรูปธรรม

๓) การทำการเกษตรแบบแปลงใหญ่เป็นนโยบายที่ควรสนับสนุนให้มีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง เพราะช่วยเกษตรกรลดต้นทุนการผลิต มีการรวมกลุ่มเพิ่มอำนาจการต่อรองในการซื้อปัจจัยการผลิตและขายผลผลิตได้ราคา รวมทั้ง เจ้าหน้าที่ที่สามารถให้การสนับสนุนส่งเสริมเกษตรกรได้ตรงตามเป้าหมาย

๔) การขยายพื้นที่ชลประทานมีความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ และวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๓ (พ.ศ. ๒๕๖๖ – ๒๕๗๐) ซึ่งกำหนดเป้าหมายการเพิ่มพื้นที่ชลประทานประมาณปีละ ๓๐๐,๐๐๐ ไร่ โดยกรมชลประทานดำเนินการโครงการขนาดใหญ่และขนาดกลางแล้วเสร็จหลายโครงการทำให้พื้นที่ชลประทานเพิ่มขึ้นได้ตามเป้าหมาย

๕) ประเด็นความหลากหลายทางชีวภาพของพันธุ์พืช ในกรณีการเข้าร่วมอนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการคุ้มครองพันธุ์พืชใหม่ (International Convention for the Protection of New Varieties of Plants) หรือ อนุสัญญาอุพูพ (UPOV Convention) ปี ๑๙๙๑ และการเข้าเป็นสมาชิกของ Comprehensive and Progressive Agreement of Trans-Pacific Partnership (CPTPP) ซึ่งภาคส่วนที่เกี่ยวข้องมีความห่วงใยและให้ข้อคิดเห็นถึงผลกระทบที่เกษตรกรไทยจะได้รับ โดยพันธุ์ชนิดใดที่รัฐบาลให้การรับรองหน่วยงานและเกษตรกรสามารถนำไปใช้ขยายพันธุ์และใช้ทำการเกษตรได้ ส่วนพันธุ์ที่ภาคเอกชนเป็นผู้รับรองอาจจะมีเงื่อนไขในการนำไปใช้ ก็จะมีการเจรจาต่อรองการนำไปใช้งาน โดยการเข้าร่วมเป็นสมาชิก CPTPP รัฐบาลและกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ไม่ขัดข้องในหลักการที่จะเข้าร่วม แต่ต้องรักษาคุ้มครองสิทธิของเกษตรกรและประชาชนไม่ให้ได้รับผลกระทบ จึงขอให้กรมวิชาการเกษตรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องศึกษาข้อมูล เตรียมการชี้แจงสร้างความเข้าใจ ตลอดจนเตรียมความพร้อมขั้นตอนการดำเนินงาน ทั้งนี้ ประเด็นการยกเลิกภาษีศุลกากรนมและน้ำมันดิบในปี พ.ศ. ๒๕๖๘ จะมีผลกระทบกับเรื่องพันธุ์พืชพันธุ์สัตว์ด้วยเช่นกัน

๖) การพัฒนาสหกรณ์การเกษตรให้มีความเข้มแข็ง ปัจจัยสำคัญในการพัฒนาสหกรณ์ให้มีความเข้มแข็ง คือ คณะกรรมการบริหารสหกรณ์ จึงควรให้ความสำคัญกับกระบวนการสรรหาบุคคลที่มีจิตสาธารณะ มีความเสียสละทุ่มเททำงานเพื่อส่วนรวม เข้ามาเป็นคณะกรรมการบริหารสหกรณ์

๗) การสร้างและพัฒนาผู้ประกอบการเกษตร (Smart Farmer) ซึ่งปัจจุบันมีจำนวนกว่าล้านราย แม้อายุเฉลี่ยของเกษตรกรไทยประมาณ ๕๗-๕๘ ปี การปรับเปลี่ยนทัศนคติและพฤติกรรมให้ทันกับยุคสมัย จะทำได้ช้า แต่ยังมีกลุ่มคนที่ต้องการพัฒนาตนเองอยู่ซึ่งต้องรักษากลุ่มคนเหล่านี้ไว้เพราะมีประสบการณ์สูง จึงควรให้ความสำคัญการสนับสนุน Smart Farmer ควบคู่กับเกษตรกรรุ่นใหม่ (Young Smart Farmer) และเกษตรกรรุ่นใหม่ที่เข้าร่วมโครงการแลกเปลี่ยนกับประเทศญี่ปุ่นที่มีจำนวนกว่า ๖๓๒ คน ซึ่งต้องเชื่อมโยงกลุ่มคนเหล่านี้ด้วยกัน โดยนำผู้ที่มีประสบการณ์สูงและผู้ที่มีความรู้ความสามารถร่วมถ่ายทอดประสบการณ์และความรู้ดังกล่าว นอกจากนี้ควรให้การสนับสนุนอาสาสมัครเกษตรกรเนื่องจากเป็นเครือข่ายสำคัญในการขับเคลื่อนการดำเนินงานของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

๒.๔ ร่างแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๓ (พ.ศ. ๒๕๖๖ – ๒๕๗๐)

การกำหนดกรอบแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๓ มุ่งเน้นการคัดเลือกประเด็นการพัฒนาที่มีลำดับความสำคัญสูงในการพลิกโฉมประเทศไทยสู่เศรษฐกิจสร้างคุณค่า สังคมเดินหน้าอย่างยั่งยืน (Hi-Value and Sustainable Thailand) ในช่วงระยะเวลา ๕ ปี ของแผนฯ ประกอบด้วย ๑๓ หมายเหตุ โดยมีหมายเหตุที่เกี่ยวข้องกับกระทรวงเกษตรและสหกรณ์จำนวน ๔ หมายเหตุ ซึ่งหมายเหตุที่ให้ความสำคัญกับภาคเกษตรมากที่สุดคือ หมายเหตุที่ ๑ ไทยเป็นประเทศชั้นนำด้านสินค้าเกษตรและเกษตรแปรรูปมูลค่าสูง ดังนั้นจากกรอบของร่างแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๓ เป็นทิศทางในอีก ๕ ปีข้างหน้าที่กำหนดให้ไทยเป็นผู้นำด้านสินค้าเกษตรและผู้นำด้านเกษตรแปรรูปโดยเฉพาะเกษตรที่มีมูลค่าสูงที่ภาครัฐให้ความสำคัญกำหนดเป็นวาระแห่งชาติ และมีความเกี่ยวข้องกับการพัฒนาประเทศไทยด้วยโมเดลเศรษฐกิจ BCG

จากที่ได้กล่าวมาข้างต้น ตั้งแต่บริบทของโลกที่เกี่ยวข้องกับภาคการเกษตร จนถึงภายในประเทศ ได้มีการกำหนดยุทธศาสตร์และแผนระดับต่าง ๆ ตั้งแต่แผนระดับที่ ๑ และ ๒ ถ้ายทอดมาถึงแผนระดับที่ ๓ ซึ่งกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้จัดทำแผนปฏิบัติการระยะ ๕ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๖ - ๒๕๗๐) ได้มีการปรับวิสัยทัศน์เป็น “เกษตรกรรมมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีรายได้เพิ่มขึ้นไม่น้อยกว่าร้อยละ ๑๐ ต่อปี” มี ๕ ประเด็นที่สำคัญ คือ ๑) เสริมสร้างความมั่นคงทางการเกษตร เชื่อมโยงกับความมั่นคงทางอาหาร และความมั่นคงด้านการเกษตร ๒) ยกกระดับขีดความสามารถในการแข่งขันของภาคเกษตร ได้เชื่อมโยงกับเป้าหมาย และแผนระดับต่าง ๆ โดยเฉพาะ SDGs ๓) สร้างความเสมอภาคและกระจายความเท่าเทียมทางสังคมเกษตร เชื่อมโยงเป้าหมายการลดความยากจนร้อยละ ๑๐ ต่อปี ๔) บริหารจัดการทรัพยากรการเกษตรและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน เชื่อมโยงกับการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศไทยด้วยโมเดลเศรษฐกิจ BCG และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เนื่องจากสิ่งแวดล้อมเป็นประเด็นแห่งอนาคตที่ต้องเร่งดำเนินการในปัจจุบัน ๕) พัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐ และงานวิจัยด้านการเกษตร พัฒนางานวิจัยทางการเกษตร การบริหารจัดการภาครัฐในทุกด้าน อาทิ การพัฒนาการให้บริการ การบริหารอัตรากำลัง การปรับโครงสร้างส่วนราชการ

จาก ๕ ประเด็น ดังกล่าวได้กำหนดตัวชี้วัดเพื่อวัดความสำเร็จของการดำเนินงาน ๕ ตัวชี้วัด ประกอบด้วย ๑) อัตรการขยายตัวของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศสาขาเกษตรขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ ๓.๐ ปรับเป้าหมายลดลงจากร้อยละ ๓.๘๐ ซึ่งเป็นไปตามเป้าหมายของแผนแม่บทฯ ประเด็นการเกษตร ๒) อัตรการผลิตภาพการผลิตของภาคเกษตรเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ ๑.๐ เป้าหมายลดลงจากเดิมร้อยละ ๑.๒ ซึ่งเป็นไปตามเป้าหมายของแผนแม่บทฯ ประเด็นการเกษตร ๓) รายได้เงินสดสุทธิครัวเรือนเกษตรกรเพิ่มขึ้นเฉลี่ยไม่น้อยกว่าร้อยละ ๑๐ ๔) สถาบันเกษตรกร (สหกรณ์ วิสาหกิจชุมชน และกลุ่มเกษตรกร) ที่ขึ้นทะเบียนกับกระทรวงเกษตรและสหกรณ์มีความเข้มแข็งในระดับมาตรฐาน (๑) สหกรณ์มีความเข้มแข็งในระดับ ๑ และ ๒ อย่างน้อยเฉลี่ยร้อยละ ๙๕ (๒) วิสาหกิจชุมชน/กลุ่มเกษตรกรมีความเข้มแข็ง อย่างน้อยเฉลี่ยร้อยละ ๓๐ ๕) ครัวเรือนเกษตรกรได้รับประโยชน์จากการบริหารจัดการน้ำรวม ๒,๖๒๔,๘๘๕ ครัวเรือน ซึ่งเปลี่ยนจากเดิมที่กำหนดเป็นการเพิ่มพื้นที่ชลประทาน โดยทางสำนักงาน ก.พ.ร. ได้มีการประชุมร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการปรับเปลี่ยนตัวชี้วัดดังกล่าวและมีมติเห็นชอบร่วมกันในการดำเนินการแล้ว

๒.๕ นโยบายรัฐบาล และนโยบายของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

จากที่คณะรัฐมนตรีได้แถลงนโยบายต่อรัฐสภาให้ทราบถึงแนวทางการบริหารราชการแผ่นดินที่รัฐบาลจะดำเนินการเพื่อพัฒนาประเทศไทยให้ก้าวไปข้างหน้าด้วยความมั่นคง มีนโยบายหลัก ๑๒ ด้านที่เกี่ยวข้องกับกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ๘ ด้าน มีนโยบายเร่งด่วน ๑๒ เรื่อง เกี่ยวข้องกับกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ๑๐ เรื่อง โดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้กำหนดยุทธศาสตร์และนโยบายหลักที่มีความเชื่อมโยงกับนโยบายรัฐบาลดังกล่าว เพื่อให้หน่วยงานในสังกัดได้ขับเคลื่อนการดำเนินงานในปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๕ โดยมี ๕ ยุทธศาสตร์สำคัญ ได้แก่

๑) ตลาดนำการผลิต โดยกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้ดำเนินการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อเพิ่มช่องทางการตลาดให้มีความหลากหลาย ทั้งในรูปแบบตลาดออนไลน์และออฟไลน์ รวมถึงการจัดกิจกรรมจับคู่ธุรกิจผู้ซื้อกับผู้ขายเพื่อสร้างเครือข่ายธุรกิจเกษตร

๒) เทคโนโลยีเกษตร ๔.๐ โดยใช้เทคโนโลยีตลอดห่วงโซ่อุปทานและห่วงโซ่คุณค่า (Supply-Value Chain) ตั้งแต่การผลิต การแปรรูป จนถึงการตลาด พัฒนาระบบข้อมูล Big Data พัฒนาศูนย์ AIC ให้เป็นแหล่งรวบรวมองค์ความรู้

๓) ๓'S คือ "Safety" ความปลอดภัยของอาหาร "Security" ความมั่นคง มั่งคั่ง ของภาคการเกษตร และอาหาร และ "Sustainability" ความยั่งยืนของภาคการเกษตร

๔) บริหารเชิงรุกแบบบูรณาการโมเดล “เกษตร-พาณิชย์ทันสมัย” สนับสนุนระบบสั่งซื้อล่วงหน้า (Pre Order) ผลไม้ตามฤดูกาล ผ่านช่องทาง E-Commerce เพื่อให้สถาบันเกษตรกรที่มีความพร้อม มีช่องทางใหม่ ๆ ในการจำหน่ายและกระจายสินค้าเพิ่มเติม

๕) เกษตรกรรมยั่งยืนตามแนวศาสตร์พระราชา เพื่อเป็นภูมิคุ้มกัน และสร้างความมั่นคงแก่เกษตรกร ได้แก่ เกษตรทฤษฎีใหม่ เกษตรผสมผสาน เกษตรอินทรีย์ เกษตรธรรมชาติและวนเกษตร ด้วยการลด ละ เลิก การใช้สารเคมี

๓. การขับเคลื่อนพันธกิจของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ในปี ๒๕๖๕

จากเป้าหมายยุทธศาสตร์ นโยบาย และแผนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยสรุปมีความคาดหวังต่อภาคเกษตรใน ๔ ประเด็นหลัก คือ ความมั่นคงทางอาหาร มาตรฐานความปลอดภัยสินค้าเกษตร ทรัพยากรการเกษตรมีความยั่งยืน และเป็นเกษตรมูลค่าสูง โดยทุกคนในกระทรวงเกษตรและสหกรณ์จะต้องมีความพร้อมรับกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น พร้อมที่จะปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลง และพร้อมที่จะเปลี่ยนแปลงรับกับความปกติถัดไป (Next Normal) โดยในการสัมมนาวิชาการ เรื่อง “Disruptive Change : เกษตรไทยต้องเปลี่ยนโฉม” เมื่อวันที่ ๒๘ ตุลาคม ๒๕๖๔ มีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และผู้เกี่ยวข้องกว่าพันคนร่วมรับฟัง ได้มีการเน้นย้ำให้บุคลากรในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์มีความพร้อมในการปรับตัวรับความปกติถัดไป Next Normal และให้ข้อคิดการทำงานแก่บุคลากรโดยขอให้ทำงานด้วยหัวใจให้เหนือกว่าภารกิจอำนาจหน้าที่ ซึ่งจะขอเสริมแนวทางและหลักการสำคัญ ดังนี้

๓.๑ พลิกโฉมภาคเกษตร ด้วยหลักการสำคัญ ๕ ประการ

๑) การยกระดับ มุ่งเน้นยกระดับความสามารถของเกษตรกร กลุ่มเกษตรกร ผู้ประกอบการ ตลอดจนยกระดับความสามารถของบุคลากรในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

๒) การพัฒนา มุ่งเน้นพัฒนาผลผลิตทางการเกษตร พัฒนาคุณภาพการผลิตให้ได้ตามเกณฑ์มาตรฐาน อาทิ GAP GMP พัฒนาพันธุ์พืชและสัตว์ พัฒนาสินค้าเกษตรให้เป็นเกษตรที่มีมูลค่าสูง เกษตรมีความปลอดภัย สอดคล้องตามทิศทางความต้องการของผู้บริโภค

๓) การวางแผน มุ่งเน้นการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรตามความต้องการของพื้นที่ และรวบรวมเป็นแผนภาพรวมระดับจังหวัด เพื่อเสนอขอรับการสนับสนุนงบประมาณภายใต้แผนการฟื้นฟูเศรษฐกิจและสังคมที่ได้รับผลกระทบจากการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ ซึ่งมีกรอบวงเงิน ๑๗๐,๐๐๐ ล้านบาท โดยกระทรวงเกษตรและสหกรณ์มีเป้าหมายสำคัญในเรื่องของการจ้างงาน สร้างรายได้ และเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต โดยหน่วยงานจะดำเนินการเสนอรายละเอียดโครงการไปยังสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรเพื่อรวบรวมเสนอตามขั้นตอนต่อไป

๔) การจัดการ มุ่งเน้นการบริหารจัดการให้การดำเนินงานสามารถบรรลุเป้าหมายภายในระยะเวลาที่กำหนด โดยใช้ทรัพยากรที่มี อาทิ เวลา งบประมาณ บุคลากร อย่างคุ้มค่า

๕) การส่งเสริม มุ่งเน้นการส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินงาน อาทิ ปรับปรุงกลไกการดำเนินงาน การใช้เทคโนโลยีสนับสนุนการทำงาน การใช้แพลตฟอร์มต่าง ๆ ที่มีอยู่ ศพก. และ ศูนย์ AIC ในการสนับสนุนข้อมูล

๓.๒ ให้ความสำคัญกับการขับเคลื่อนภารกิจหลัก ๓ ด้านอย่างต่อเนื่อง

๑) แก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าให้เกษตรกร โดยมีปัญหาที่ควรเร่งดำเนินการ คือ แก้ไขปัญหาให้เกษตรกรที่ได้รับผลกระทบจากโควิด-๑๙ ปัญหาภัยพิบัติด้านการเกษตร (ภัยแล้ง/น้ำท่วม/โรค/แมลงศัตรูพืช/โรคระบาดสัตว์) เน้นย้ำให้ดำเนินการเยียวยาเกษตรกรตามหลักเกณฑ์วิธีปฏิบัติที่มีการปรับปรุงใหม่ และขอให้เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานทุกจังหวัดเร่งให้ความช่วยเหลือเกษตรกรด้วยความรวดเร็วทันเวลา

๒) ขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติและนโยบายรัฐบาล ทั้งแผนระดับที่ ๑ ๒ และ ๓ ที่เกี่ยวข้อง กับกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ โดยเฉพาะการขับเคลื่อน BCG Model ได้มอบหมายรองปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (นายสำราญ สาราบรรณ์) กำกับดูแลการขับเคลื่อนในจังหวัดนำร่อง ๕ จังหวัด ประกอบด้วย จังหวัดราชบุรี จังหวัดขอนแก่น จังหวัดลำปาง จังหวัดจันทบุรี และจังหวัดพิจิตร

๓) วางรากฐานภาคการเกษตร ในปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๕ จะมีการพัฒนารากฐานสำคัญ ดังนี้

๓.๑) การปรับเปลี่ยนกลไกการดำเนินงานในพื้นที่ ได้นำเรียนรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์พิจารณาปรับปรุงกลไกการขับเคลื่อนงานด้านการเกษตรในระดับจังหวัดและอำเภอ โดยให้เกษตรและสหกรณ์จังหวัดในฐานะตัวแทนของปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ในพื้นที่ได้ทำหน้าที่ประสาน Single Command โดยได้เตรียมการเพื่อสนับสนุนการดำเนินงาน ดังนี้

(๑) มอบหมายรองปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ทุกท่านเป็นพี่เลี้ยงให้กับเกษตรและสหกรณ์จังหวัดทุกจังหวัด เพื่อลดขั้นตอนการดำเนินงาน ทำให้การแก้ไขปัญหาในพื้นที่เป็นไปอย่างรวดเร็ว โดยไม่เป็นการทำงานซ้ำซ้อนกับการตรวจราชการของผู้ตรวจราชการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

(๒) มอบหมายผู้ช่วยปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (นายวิชัย ไตรสุรัตน์) จัดทำคู่มือการจัดทำและบริหารงบประมาณประจำปี และสื่อสารสร้างความเข้าใจให้กับเจ้าหน้าที่ โดยจะสอดคล้องกับช่วงเวลาในการเสนอของบประมาณประจำปี พ.ศ. ๒๕๖๖

(๓) สนับสนุนอุปกรณ์ สิ่งอำนวยความสะดวกให้กับสำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัด เพื่อให้การปฏิบัติงานมีความสะดวกและรวดเร็วมากขึ้น ทั้งนี้ ขอให้เกษตรและสหกรณ์จังหวัดทุกท่านตั้งใจปฏิบัติงานให้สมกับความไว้วางใจของผู้บริหารระดับสูง เพื่อเป็นรากฐานสำคัญของการเปลี่ยนแปลงต่อไป

๓.๒) การปรับปรุงโครงสร้างส่วนราชการในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้มอบหมายหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเร่งรัดดำเนินการปรับปรุงโครงสร้างส่วนราชการ และการบริหารอัตรากำลัง โดยเฉพาะหน่วยงานที่ปฏิบัติหน้าที่ส่งเสริมสนับสนุนงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ให้ปรับปรุงโครงสร้างให้มีสถานะเป็นหน่วยงานระดับกองเนื่องจากมีปริมาณภารกิจเหมาะสม ซึ่งในเบื้องต้นมีส่วนราชการที่ดำเนินการจัดทำข้อมูลแล้วเสร็จ ประกอบด้วย กรมชลประทาน และสำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

๔. หลักการและแนวทางขับเคลื่อนการดำเนินงานเพื่อเตรียมรับความปกติถัดไป (next normal)

๔.๑ หลักการเตรียมรับความปกติถัดไป (next normal)

๑) “เหลียวหลัง” เป็นการทบทวนบทเรียนจากการดำเนินงานที่ผ่านมาและประเมินสถานการณ์ปัจจุบัน ซึ่งให้เห็นว่าที่ผ่านมากระทรวง/หน่วยงานดำเนินการมาอย่างไร ตอบสนองเป้าหมาย/ตัวชี้วัดหลัก ที่เกี่ยวข้องได้มากน้อยเพียงใด รวมทั้งเมื่อเทียบกับข้อมูลสถานะของภาคเกษตรในภาพรวม ถือว่าการขับเคลื่อนสามารถดำเนินการได้มากน้อยเพียงใด เพื่อจะได้เพิ่มเติม เสริมสร้าง ต่อยอด ให้การดำเนินงานนั้นมีประสิทธิภาพและผลสัมฤทธิ์เพิ่มขึ้น

๒) “แลหน้า” เป็นการสร้างสรรค์งานใหม่ที่จะรองรับกับสิ่งใหม่ ๆ ที่จะเกิดขึ้น โดยต้องเชื่อมโยงกับเป้าหมายยุทธศาสตร์ชาติ นโยบายและแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และแผนอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร เพื่อความอยู่ดีมีสุขของเกษตรกร โดยพิจารณาสถานการณ์และแนวโน้มที่เกี่ยวข้องในทุกระดับให้มากที่สุด ทั้งสถานการณ์โลกที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร โอกาสและภัยคุกคามของภาคเกษตรจากสถานการณ์แพร่ระบาดของโควิด-๑๙ ศักยภาพของแต่ละพื้นที่ ใช้ข้อมูลที่มีให้มากที่สุดเพียงพอ ในการวางแผน การตัดสินใจในการดำเนินการเพื่อขับเคลื่อนในทุกระดับให้บรรลุเป้าหมาย

ดังนั้น การดำเนินงานในปี ๒๕๖๕ เป็นต้นไป ไม่ว่าจะเป็นการเสนอโครงการเงินกู้ หรือโครงการสำคัญประจำปี ๒๕๖๖ ขอให้ใช้หลักการดังกล่าว รวมทั้ง การบริหารจัดการภายในหน่วยงานโดยเฉพาะเรื่องโครงสร้างและอัตรากำลังคน ขอให้พิจารณาบริหารจัดการให้เหมาะสมกับภารกิจหน้าที่ ควรมีแผนในการส่งเสริมความก้าวหน้าในสายงาน มีแผนในการพัฒนาบุคลากรให้ชัดเจน ทั้งนี้ ในเรื่องของเกณฑ์ความหลากหลายในหน่วยงาน ๓ หน่วยงานนั้น อาจทำให้การสลับหรือย้ายหน่วยงานไปในส่วนงานที่ไม่เชี่ยวชาญหรือเหมาะสมเพียงพอ อาจส่งผลให้งานที่ดำเนินการอยู่ชะลอ มีปัญหาเกิดขึ้นได้ ในเรื่องนี้อยู่ระหว่างหารือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อพิจารณาให้มีความเหมาะสมต่อไป

๔.๒ แนวทางขับเคลื่อนการดำเนินงานเพื่อเตรียมรับความปกติถัดไป (next normal)

๑) “เชื่อมโยงการบริหาร” มีการเชื่อมโยงเป้าหมายยุทธศาสตร์ นโยบาย และแผนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องสู่แผนปฏิบัติราชการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เพื่อให้หน่วยงานในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์มีความเข้าใจและสามารถถ่ายทอดเป้าหมายการดำเนินงานต่าง ๆ ลงสู่ระดับหน่วยงาน ตลอดจนสามารถชี้แจงและรายงานผลการดำเนินงานต่อคณะกรรมการที่เกี่ยวข้อง

๒) “แปลงสารให้ชัด” เป็นการแปลงนโยบายไปสู่การปฏิบัติให้เกิดความชัดเจน และสื่อสารให้บุคลากรมีความตระหนักและเข้าใจทิศทางการดำเนินงาน โดยเฉพาะโครงการที่ถ่ายทอดไปสู่จังหวัดให้ดำเนินการสื่อสารสร้างความเข้าใจให้กับเจ้าหน้าที่ในจังหวัดอย่างชัดเจน โดยขอให้บุคลากรปรับตัวเสมือนเป็นเครื่องรับสารที่มีคุณภาพสูง

๓) “จัดสรรให้ถูก” การดำเนินงานจะเป็นไปตามภารกิจหน้าที่ของกรม โดยสิ่งที่สำคัญคือหน่วยงานที่อยู่ในพื้นที่ทั้งระดับจังหวัด อำเภอ ตำบล ที่มีหน่วยงานของกระทรวงอยู่ทุกจังหวัด จะต้องได้รับการสื่อสารสร้างความเข้าใจในภารกิจจากส่วนกลางและผู้บริหารให้ชัดเจนที่สุด ทั้งนี้ จะเน้นการกำกับดูแลงานบูรณาการในภาพรวม และงานบูรณาการในเชิงพื้นที่เท่านั้น เนื่องจากงานตามภารกิจรับผิดชอบของหน่วยงานเป็นอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายของผู้บริหารสูงสุดของแต่ละองค์กรอยู่แล้ว

๔.๓ มาตรการผลักดันการพัฒนาภาคเกษตรให้เกิดความยั่งยืน

ประเทศไทยมีพื้นที่การเกษตรกว่า ๑๔๙ ล้านไร่ มีพื้นที่ชลประทานกว่า ๓๕ ล้านไร่ มีเกษตรกรที่ต้องดูแล ๘ ล้านครัวเรือน มีสมาชิกในครัวเรือนกว่า ๓๐ ล้านราย ซึ่งปี ๒๕๖๓ ภาคเกษตรมี GDP ร้อยละ ๘.๖ ของ GDP ประเทศ ซึ่งที่ผ่านมางบประมาณที่ใช้ในการพัฒนาภาคเกษตรอาจจะมีจำนวนสูงโดยส่วนใหญ่จะใช้ในการชดเชย ช่วยเหลือเกษตรกรที่ประสบภัยต่าง ๆ เฉพาะหน้าเร่งด่วน ซึ่งรัฐบาลจะช่วยเหลืออย่างเป็นระบบและเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กำหนด ทั้งนี้ หากพิจารณางบประมาณที่ส่วนราชการในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้รับเพื่อใช้สร้างโครงสร้างพื้นฐานด้านเกษตร พัฒนาเกษตรกร มีจำนวนไม่สูงเท่ากับการชดเชยเยียวยา โดยขอให้ทุกหน่วยงานควรนำงบประมาณที่ได้รับไปเร่งผลักดันแผนแม่บทการเกษตรให้บรรลุเป้าหมายซึ่งแผนแม่บทดังกล่าวรัฐบาลให้ความสำคัญและกระทรวงเป็นผู้รับผิดชอบหลักในแผนนี้ โดยมีมาตรการที่สนับสนุนผลักดันการพัฒนาที่สำคัญ ๆ อาทิ ส่งเสริมการผลิตในระบบเกษตรกรรมยั่งยืน ส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพร ดำเนินการตามแนวทาง BCG Model ใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมเพิ่มขึ้น การพัฒนาพันธุ์

๕. การปรับตัวสู่ Next Normal ๒๐๒๒

๕.๑ สถานการณ์ที่เกี่ยวข้องและส่งผลต่อการขับเคลื่อนภาคการเกษตร

๑) The Next Normal ส่องเทรนด์ “ความปกติถัดไป” หลังโควิด ๑๙

จากวารสาร BOT พระสยาม ฉบับที่ ๖/๒๕๖๓ ได้วิเคราะห์รูปแบบการใช้ชีวิตของผู้คนทั่วโลกที่เปลี่ยนไปหลังวิกฤติโควิด ๑๙ สะท้อนให้เห็นเทรนด์สำคัญในอนาคตที่เกิดจากพฤติกรรมและทัศนคติในการดำรงชีวิตที่ไม่เหมือนเดิมอีกต่อไป โดยมีแนวโน้มที่สำคัญ ๓ ประการ คือ

๑.๑) Stay-at-home Economy สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด ๑๙ ส่งผลให้วิถีการดำเนินชีวิตของผู้คนทั่วโลกเปลี่ยนไป “บ้าน” จึงไม่ได้เป็นแค่ “ที่อยู่อาศัย” แต่ยังคงกลายเป็นออฟฟิศ ห้องประชุม ฟิตเนส หรือแม้กระทั่งโรงภาพยนตร์ซึ่งกิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้สามารถใช้งานผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ได้อย่างสะดวกสบาย เทรนด์ดังกล่าวก่อให้เกิดรูปแบบเศรษฐกิจที่เรียกว่า stay-at-home economy เช่น การพบปะสังสรรค์ผ่านแอปพลิเคชัน ธุรกิจ e-commerce บริการจัดส่งอาหารถึงบ้าน และเทคโนโลยีการช้อปปิ้งผ่านประสบการณ์เสมือนจริง (virtual reality)

๑.๒) Touchless Society เป็นสังคมไร้การสัมผัส การดำเนินชีวิตในโลกยุค next normal จะมุ่งเน้นเรื่องความปลอดภัยและสุขอนามัยเป็นสำคัญ เทคโนโลยีจึงถูกพัฒนาขึ้นมาเพื่อ “ลดการสัมผัส” ตัวอย่างเช่น ระบบการจัดส่งสินค้าแบบ non-contact delivery โดยจะวางพัสดุลงในภาชนะหรือสถานที่ที่ถูกค้ำกำหนดไว้ล่วงหน้า ประตูที่มีเซ็นเซอร์เปิด - ปิดอัตโนมัติในพื้นที่สาธารณะ รูปแบบการจ่ายเงินแบบ e-payment หรือแนวคิดการออกแบบพื้นที่ธุรกิจที่สามารถให้บริการลูกค้าแบบปราศจากการสัมผัสใด ๆ แต่จะใช้เทคโนโลยีสั่งงานด้วยเสียง (voice recognition) หรือจำลองโลกเสมือนจริง (augmented reality) แทน

๑.๓) Regenerative Organic ประเด็นเรื่องความปลอดภัยและผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมถือเป็นหัวใจสำคัญของโลกยุค next normal ดังนั้น เทรนด์หนึ่งที่จะฉายภาพชัดขึ้นเรื่อย ๆ คือ มาตรฐานสินค้าเกษตรที่เรียกว่า “regenerative organic” ซึ่งไม่เพียงต้องปลอดสารพิษและปราศจากการใช้เมล็ดพันธุ์ดัดแปลงเท่านั้น แต่ยังคงครอบคลุมถึงมาตรฐานคุณภาพดิน การคุ้มครองสัตว์ คุณภาพชีวิตเกษตรกร ความยุติธรรมด้านค่าแรง รวมถึงระบบฟาร์มที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมและชุมชน

๒) แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงระดับโลก (Global Megatrends)

จากร่างแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑๓ (พ.ศ. ๒๕๖๖ - ๒๕๗๐) ได้มีการวิเคราะห์ประเด็นการเปลี่ยนแปลงระดับโลกที่สำคัญ ดังนี้

๒.๑) ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ถูกนำมาใช้ในชีวิตประจำวันมากขึ้นเพื่อให้เกิดความสะดวกสบาย โดยในด้านการเกษตรจะนำมาใช้ในระบบการผลิต การพัฒนาพันธุ์ต่าง ๆ ซึ่งควรนำมาใช้ให้มีความเหมาะสม

๒.๒) การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากร สัดส่วนผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นต่อเนื่อง วัยแรงงานลดลง มีแรงงานนำเข้าเพิ่มขึ้น

๒.๓) อนาคตของงาน งานบางประเภทจะหายไป เกิดงานประเภทใหม่ขึ้น และการจ้างงานที่ไม่ใช่รูปแบบมาตรฐานเพิ่มสูงขึ้น

๒.๔) การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตและวัฒนธรรมทางสังคม มีแนวโน้มย้ายถิ่นฐานเข้าไปอยู่ในเมือง มีการย้ายงานสูงขึ้น สังคมชนบทจะน้อยลง

๒.๕) การขยายตัวของความเป็นเมือง หลายเมืองทั่วโลกกำลังมุ่งสู่การเป็นเมืองอัจฉริยะ (Smart City)

๒.๖) การดูแลรักษาสุขภาพและการรักษาพยาบาล เป็นเชิงป้องกันมากกว่าการรักษา มีการแพทย์ที่ทันสมัย มีการเพิ่มความสามารถของระบบสาธารณสุข

๒.๗) การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ มีแนวโน้มรุนแรง รวดเร็ว และผันผวนกว่าที่คาดการณ์ไว้ ทำให้พื้นที่เกษตรได้รับผลกระทบจะต้องมีการบริหารจัดการทั้งการผลิตและวางแผนการเพาะปลูกใหม่

๒.๘) ความพยายามระดับโลกในการลดปริมาณการปล่อยก๊าซเรือนกระจก เป็นประเด็นสำคัญที่แต่ละประเทศต้องร่วมดำเนินการ ซึ่งประเทศไทยมีแผนและเป้าหมายในปี ๒๕๘๐ ในการลดปริมาณการปล่อยก๊าซเรือนกระจก

๒.๙) พลังงานหมุนเวียนและยานยนต์ไฟฟ้า พลังงานจากฟอสซิลลดลงต่อเนื่อง หลายประเทศมีการใช้พลังทดแทนโดยใช้พลังงานจากแสงอาทิตย์และลม ซึ่งมีต้นทุนลดต่ำลงอย่างรวดเร็ว

๒.๑๐) แนวโน้มเศรษฐกิจการเมืองระหว่างประเทศ ความตึงเครียดระหว่างมหาอำนาจตะวันตกและตะวันออก ความท้าทายในการกำหนดบทบาทความร่วมมือของไทย

๕.๒ ความท้าทายต่อภาคเกษตร

๑) การผลิต ต้องส่งเสริมให้มีการบริหารจัดการทรัพยากรการผลิตให้เกิดความยั่งยืน การหมุนเวียนใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด เพิ่มการผลิตให้เข้าสู่ระบบมาตรฐานมากขึ้น เน้นผลิตสินค้ามูลค่าสูง เพื่อให้เกิดความคุ้มค่าในการใช้ทรัพยากรในระยะยาว สินค้าเกษตรมีการรับรองมาตรฐาน GAP/อินทรีย์ ทั้งหมด เพิ่มการผลิตพืชสมุนไพร/สุขภาพ ตอบโจทย์การกินเพื่อป้องกันและส่งเสริมสุขภาพ การปรับเปลี่ยนไปผลิตพืชพลังงานทดแทนโดยเปลี่ยนจากพืชชนิดอื่น ๆ ที่ราคาต่ำในพื้นที่ที่ไม่เหมาะสม รวมถึงจะผลักดันการใช้ระบบฟาร์มอัจฉริยะให้เพิ่มมากขึ้นเพื่อเพิ่มความแม่นยำในการผลิตให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพมาตรฐาน

๒) การแปรรูป จะผลักดันให้มีการแปรรูปสินค้าเกษตร ให้เป็นผลิตภัณฑ์มูลค่าสูงตามแนวทาง BCG Model เพื่อลดการจำหน่ายสินค้าเกษตรตั้งแต่เป็นวัตถุดิบซึ่งยังมีมูลค่าต่ำ รวมทั้งการผลักดันการสร้างและยกระดับมาตรฐานความปลอดภัยสินค้าเกษตรและอาหาร (GMP HACCP ฯลฯ) เพื่อให้เป็นที่ยอมรับของประเทศคู่ค้าเพื่อการส่งออกและเพื่อการบริโภคภายในประเทศ

๓) การตลาด การส่งเสริมพัฒนาองค์ความรู้ เทคนิคในการนำเสนอคุณค่าสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้อง (Story) การพัฒนาบรรจุภัณฑ์ (packaging) การสร้างการรับรู้ การสร้างภาพลักษณ์ หรือจุดเด่นให้กับตราสินค้า (branding) การทำการตลาดในสื่อออนไลน์ (Online Marketing) ให้กับเกษตรกร เพื่อนำเสนอต่อผู้บริโภคเพื่อสร้างยอดขายและรายได้ให้เพิ่มมากขึ้น รวมทั้งยกระดับประสิทธิภาพของระบบโลจิสติกส์การเกษตรเพื่อลดต้นทุนและเพิ่มคุณภาพการบริการแก่ผู้บริโภค

๕.๓ การปรับตัวของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์สู่ Next Normal

๑) พัฒนากำลังคนภาคเกษตร โดยผลักดันการขับเคลื่อนแผนพัฒนากำลังคนภาคการเกษตรของประเทศ ที่กระทรวงโดยสำนักงานพัฒนาการวิจัยการเกษตร (องค์การมหาชน) ได้จัดจ้างมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ดำเนินการจัดทำ ซึ่งครอบคลุมกำลังคนภาคการเกษตรในทุกมิติ ทุกกลุ่มทั้งเกษตรกร ผู้ประกอบการภาคเอกชน บุคลากรภาครัฐของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์และหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยจะมีการต่อยอดการศึกษารอบคลุมในทุกกลุ่มการผลิต ทุกสินค้าเกษตรต่อไป โดยกระทรวงต้องนำแผนดังกล่าวมาดำเนินการขับเคลื่อนให้เกิดผลเป็นรูปธรรมต่อไป รวมทั้ง เร่งพัฒนาเกษตรกรให้เป็น Smart Farmer/Young Smart Farmer ขยายผลยุวเกษตรกรที่ไปแลกเปลี่ยนกับต่างประเทศ พัฒนากลุ่มเกษตรกรและยกระดับสหกรณ์การเกษตร ให้มีความเข้มแข็ง และเร่งพัฒนาผู้ประกอบการเกษตรสมัยใหม่ให้มีจำนวนมากขึ้น

ในส่วนของบุคลากรของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ขอให้ทุกหน่วยงานเตรียมพัฒนาบุคลากรให้มีความพร้อมก้าวสู่ตำแหน่งที่สูงขึ้น เพื่อรองรับการเกษียณของบุคลากร เนื่องจากประเด็นดังกล่าวจะต้องเตรียมการล่วงหน้าระยะยาว

๒) พัฒนาระบบการทำงาน ผลักดันให้แผนพัฒนาการเกษตรและสหกรณ์ระดับจังหวัด เป็นแผนหลักด้านการเกษตรของกระทรวงในจังหวัด ซึ่งจะต้องเชื่อมโยงมาจากแผนพัฒนาการเกษตรระดับหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ เพื่อบูรณาการงบประมาณและสร้างแนวร่วมการพัฒนา โดยในกระบวนการจัดทำแผนขอให้ใช้ Agri-Map เป็นเครื่องมือในการกำหนดเป้าหมายบนข้อมูลพื้นฐานที่ครบถ้วน อาทิ คุณภาพดิน จำนวนพื้นที่แหล่งน้ำ เส้นทางขนส่งสินค้า ข้อมูลการตลาด ทั้งนี้ ขอให้ติดตามผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง

๓) ผลักดันวิจัยและนวัตกรรมเกษตร ผลักดันการขับเคลื่อนแผนพัฒนาการวิจัยการเกษตรของกระทรวง และส่งเสริมการต่อยอดผลงานวิจัยทางการเกษตรทั้งจากสำนักงานพัฒนาการวิจัยการเกษตร (องค์การมหาชน) และจากหน่วยงานในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ในมิติต่าง ๆ อาทิ การพัฒนาเทคโนโลยีการเกษตร การพัฒนาพันธุ์ การพัฒนาระบบการทำงาน มาเติมเต็มให้สอดคล้องกับสถานการณ์และปัญหาในปัจจุบัน ทั้งนี้ ขอให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องคิดวิเคราะห์ปัญหาที่จะเกิดขึ้นกับการเข้าสู่ Next Normal และไปเริ่มทำการวิจัยทันที เพื่อให้ผลงานวิจัยทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นใน ๕-๑๐ ปีข้างหน้า

๔) ยกกระดับความร่วมมือเครือข่ายการพัฒนาภาคเกษตรจากทุกภาคส่วน โดยพัฒนาศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) ซึ่งปัจจุบันมีอยู่ ๘๘๒ ศูนย์ และศูนย์เครือข่าย ๑๑,๕๕๙ ศูนย์ (๒๓ ประเภท) ให้เป็นศูนย์กลางในการพัฒนาคนภาคการเกษตร เป็นสถานที่ถ่ายทอดการใช้ประโยชน์จากงานวิจัยและนวัตกรรมเกษตร เพื่อถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิต การบริหารจัดการ การตลาด ด้านพืช ด้านประมง ด้านปศุสัตว์แก่เกษตรกร และการแก้ไขปัญหาและพัฒนาการเกษตรในพื้นที่ รวมทั้ง ยังมีศูนย์เทคโนโลยีเกษตรและนวัตกรรม (Agritech and Innovation Center : AIC) ที่กระทรวงขับเคลื่อนอยู่ และศูนย์ของภาครัฐ เอกชน และสถาบันการศึกษาที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ ควรสร้างการมีส่วนร่วมกับเครือข่ายต่าง ๆ โดยนำจุดแข็งของทุกภาคส่วนมาสนับสนุนการพัฒนาภาคการเกษตร และสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ ตลอดห่วงโซ่อุปทาน โดยเฉพาะเครือข่ายอาสาสมัครเกษตรซึ่งมีความสำคัญในการขับเคลื่อนการทำงานให้เห็นผลอย่างเป็นรูปธรรม

๖. หัวใจของการยกระดับภาคการเกษตรของจังหวัด

การขับเคลื่อนงานนโยบายของกระทรวงและเร่งยกระดับการทำงานโดยเฉพาะเรื่องตลาดนำการผลิต ขอให้ทุกหน่วยงานโดยเฉพาะหน่วยงานในพื้นที่ยึดหลักการดำเนินงาน ดังนี้

๑) **รู้ให้ลึก** ให้มีข้อมูลและทิศทางการพัฒนาของจังหวัด ข้อมูลพื้นฐาน สินค้าโดดเด่น อัตลักษณ์พื้นที่ในพื้นที่ที่รับผิดชอบอย่างถ่องแท้

๒) **ประยุกต์ใช้เป็น** ใช้เครื่องมือที่มีให้เกิดประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ ทั้ง Agri-Map ข้อมูลทะเบียนเกษตรกร ข้อมูลสินค้าเกษตร สถิติ แนวโน้ม แผนน้ำ มาวิเคราะห์วางแผนการพัฒนาภาคการเกษตรของจังหวัด

๓) **จัดการให้เป็นระบบ** ต้องวางแผนและบริหารงบประมาณภาคการเกษตรภาพรวมของจังหวัดให้ได้ วางกรอบการดำเนินงานให้ชัดเจน ทั้งในมิติปริมาณงาน อัตรากำลัง และงบประมาณ พิจารณาแหล่งงบประมาณตามความเหมาะสม อาทิ เสนอของงบประมาณจากหน่วยงานต้นสังกัด เสนอของงบประมาณจังหวัด หรือขอความร่วมมือจากสถาบันการเงิน เพื่อให้การขับเคลื่อนเดินหน้าได้ตามเป้าหมาย

๔) **แสวงหาความร่วมมือ** โดยเฉพาะหน่วยงานส่วนกลางและต่างประเทศของ สป.กษ. และหน่วยงานสังกัดกระทรวง ในการดำเนินการด้านข้อมูล การอำนวยความสะดวกต่าง ๆ รวมทั้งภาคส่วนต่าง ๆ ที่จะมีส่วนสำคัญในการพัฒนาภาคเกษตรของจังหวัด

๕) **ภูมิใจในความสำเร็จ** ของการพัฒนาภาคเกษตรของจังหวัดที่ได้ทำไปแล้วประชาสัมพันธ์ให้สาธารณะได้รับรู้ และต่อยอดสู่การพัฒนาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

๗. งบประมาณประจำปี พ.ศ. ๒๕๖๕ สำหรับขับเคลื่อน ๕ ยุทธศาสตร์ของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

ในปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๕ หน่วยงานในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้รับจัดสรรงบประมาณรวมทั้งสิ้น ๑๑๑,๑๘๔.๗๗ ล้านบาท โดยเป็นงบประมาณรองรับการขับเคลื่อนการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ จำนวน ๗๘,๘๒๘.๗๗ ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ ๗๐.๙๐ ของงบประมาณทั้งหมด โดยจำแนกงบประมาณในแต่ละยุทธศาสตร์ตามลำดับงบประมาณสูงสุด ดังนี้

๑) ยุทธศาสตร์ ๓'S (Safety-Security-Sustainability) จำนวน ๗๖,๔๑๔.๔๗ ล้านบาท เป็นประเด็นที่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ให้ความสำคัญสูงสุด โดยมีความสอดคล้องกับเป้าหมายและบริบทของโลกในเรื่อง SDGs BCG ความปลอดภัยอาหาร รวมถึง การบรรเทาปัญหาอุทกภัยและภัยแล้ง

๒) ยุทธศาสตร์เกษตรกรรมยั่งยืนตามแนวศาสตร์พระราชา จำนวน ๑,๑๓๐.๘๐ ล้านบาท การดำเนินงานระยะต่อไป ควรเพิ่มเติมโครงการและงบประมาณให้สามารถขับเคลื่อนเป้าหมายด้านการเกษตรกรรมยั่งยืน

๓) ยุทธศาสตร์เทคโนโลยีเกษตร ๔.๐ จำนวน ๗๖๖.๕๘ ล้านบาท มีความสอดคล้องกับสัดส่วนงบประมาณด้านการวิจัยของประเทศ โดยขอให้มุ่งเน้นการต่อยอดงานวิจัย อาทิ เครื่องจักรกลการเกษตร การทำเกษตรอัจฉริยะ การเตือนภัยการเกษตร

๔) ยุทธศาสตร์บริหารเชิงรุกแบบบูรณาการกับทุกภาคส่วน จำนวน ๔๘๔.๙๒ ล้านบาท ขอให้ผู้บริหารทุกหน่วยงานให้ความสำคัญกับการบูรณาการฐานข้อมูล การจัดทำสารสนเทศสนับสนุนการทำงาน รวมทั้งการจัดทำแผนที่

๕) ยุทธศาสตร์ตลาดนำการผลิต จำนวน ๓๑.๙๘ ล้านบาท หน่วยงานเสนอโครงการและงบประมาณน้อยกว่ายุทธศาสตร์ด้านอื่น ดังนั้น การดำเนินงานในปีต่อไปขอให้เพิ่มเติมโครงการและงบประมาณในยุทธศาสตร์ เพื่อให้สามารถรองรับการผลิตภายใต้ยุทธศาสตร์ ๓'S (Safety-Security-Sustainability) ไม่ให้เกิดปัญหาสินค้าเกษตรล้นตลาด

๘. โครงการสำคัญประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๖ ที่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์เสนอเพื่อขับเคลื่อนแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ประเด็นการเกษตร

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้เสนอโครงการสำคัญประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๖ จำนวน ๑๙ โครงการ งบประมาณรวม ๑๓,๑๗๐.๓๙ ล้านบาท เพื่อขับเคลื่อนแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ประเด็นการเกษตร โดยการเสนอโครงการได้มอบหมายรองปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ที่กำกับดูแลแต่ละกลุ่มภารกิจประชุมร่วมกับกรม เพื่อพิจารณารายละเอียดโครงการให้ครอบคลุมตั้งแต่การผลิต แปรรูป การตลาด รวมทั้งระบบโลจิสติกส์ ซึ่งเป็นการสร้างรูปแบบการเสนอแผนงานโครงการให้มีความครบถ้วนตอบเป้าหมายให้มากยิ่งขึ้น โดยโครงการที่เสนอในแต่ละแผนแม่บทย่อย มีดังนี้

๑) เกษตรอัตลักษณ์พื้นถิ่น จำนวน ๑ โครงการ งบประมาณ ๕๖๗.๓๕ ล้านบาท

๒) เกษตรปลอดภัย จำนวน ๔ โครงการ งบประมาณ ๖,๒๐๙.๑๓ ล้านบาท

๓) เกษตรชีวภาพ จำนวน ๓ โครงการ งบประมาณ ๘๒๒.๑๑ ล้านบาท

๔) เกษตรแปรรูป จำนวน ๑ โครงการ งบประมาณ ๒๑๑.๔๓ ล้านบาท

๕) เกษตรอัจฉริยะ จำนวน ๒ โครงการ งบประมาณ ๑,๓๗๙.๖๑ ล้านบาท

๖) ระบบนิเวศการเกษตร จำนวน ๘ โครงการ งบประมาณ ๓,๙๘๐.๗๕ ล้านบาท

ท้ายสุดนี้ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์เป็นหน่วยงานแรกๆ ที่มีความตื่นตัวเตรียมพร้อมรับความปกติถัดไป (Next Normal) ปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์และผู้บริหารกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ทุกท่าน ขอให้กำลังใจและพร้อมที่จะยืนเคียงข้างบุคลากรทุกคน ไม่ว่าจะเป็นส่วนกลางหรือส่วนภูมิภาค ทั้งนี้ จะมีการพบปะหน่วยงานในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ในพื้นที่ในระยะต่อไป เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานทั้งในเชิงป้องกันและแก้ไขปัญหาให้เป็นไปอย่างรวดเร็ว สร้างความเป็นเอกภาพ หลวมรวมจิตใจของบุคลากรกระทรวงเกษตรและสหกรณ์เป็นหนึ่งเดียวกัน ให้ภาคการเกษตรไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน